

מִסְכֵּרַת יָדַיִם

עִם פֵּאוֹר

"יָדַיִךְ עָשׂוּנִי וַיְכַוְנֵנִי"

וּבְסוּפוֹ דְרוֹשׁ

בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַיֵן

 BEZRAT
HASHEM
INC.

בִּנְיָן עַמִּי עֲשֵׂה

מִסְכַּת יָדִים

עִם בְּאוּר

”יָדֶיךָ עֲשׂוּנִי וַיְכֻנְנוּנִי”

נִכְתַּב בְּחֶסֶד הַשֵּׁם יִתְפַּרֵּךְ מֵאֵתִי
חַיִּים כְּחֵלֶן מְגִיד שְׁעוֹר בִּישִׁיבַת מְאוּר
יִשְׂרָאֵל

נִתְּנָה

אִיד תִּשְׁפִּיג

פתיחה

"מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי" (תהלים קטז, יב), ועוד אומר הכתוב "שיחו בכל נפלאותיו התהללו בשם קדשו" (תהלים קה, ב - ג).

עד לפני חדש ימים סבלתי כאבים קשים בשתי ידי, הלכתי לרופאים, חלקם אמרו לי שיש לי קרע בגידים של הידיים, חלקם נתנו לי תרופות, וחלקם אמרו לי לעשות פיזיותרפיה. לצערי, התרופות והפיזיותרפיה לא הועילו, ולא מצאתי מזור לכאבי.

הכאבים התעצמו עד שהייתי מתעורר בלילה מספר פעמים מכאבים, והיה לי קשה למצא תנוחה נוחה לשנה, כי כל תנוחה הייתה מלווה בכאבים.

באחד הימים התקשר אלי הבן יקיר לי, הרב אפרים פחלון שליט"א ושאל לשלומי, אמרתי לו שיש לי כאבים בידיים, הרב אפרים אמר לי: 'אולי תכתב חדושים על מסכת ידים, וזה יביא את הרפואה השלמה בעזרת השם לכאבי הידיים', שאלתי אותו: 'מה פרוש לכתב חדושים?', והוא אמר לי: 'תלמד את מסכת ידים, וכל חדוש שיהיה לך תכתב אותו'.

התחלתי ללמד את מסכת ידים עם הפרוש של רבנו עובדיה מברטנורא, ותוספות יום טוב, ואמרתי שהלמוד יהיה לרפואת שתי ידי.

כל פסקה במשנה, השתדלתי לבארה בשפה השווה לכל נפש, נעזרתי בעקר בפרוש רבנו עובדיה מברטנורא, ובתוספות יום טוב. הארכת בהסבר משגים שקשורים לטמאה וטהרה כגון: "אב הטמאה", "ראשון לטמאה", "שני לטמאה", "נצוק", ועוד.

במסכת זו מובא כמה פעמים צמד המלים "באותו היום", והכונה ב'אותו היום' שמנו את רבי אלעזר בן עזריה להיות נשיא, בבאורי כתבתי את הרקע למנויו לנשיא (עין ברכות דף כו עמוד ב).

בכתיבת הפרוש והקלדתו השקעו שעות רבות של תורה, חלקן עד השעות הקטנות של הלילה. וראה זה "פלא", תוך כדי כתיבת הפרוש, הכאבים בידיים נחלשו עד שנעלמו, שבח לבורא עולם! התקיים בי הפסוק שנאמר על התורה: "רפאות תהי לשרך, ושקוי לעצמותיך" (משלי ג, ח).

קראתי את הפרוש "ידיך עשונני ויכוננוני" (תהלים קיט, עג) שבשם הפרוש עצמו יזכר הנס המפלא, שנעלמו הכאבים בדרך נס.

עוד ירמוז שתבות "ידיך עשונני ויכוננוני" (עם המלים 691) יעלו בגימטריא 'אני חיים פחלון בן לאדוני אבי גבריאל ז"ל' (692) וחסרון אחד בגימטריא לא היה חסרון כידוע).

ברצוני לברך את אשתי היקרה, הרבנית שולמית כחלון על שמאפשרת לי ללמד, ואת כל משפחתי היקרה: הבנים והבנות, החתנים והכלות, הנכדים והנכדות, שהתפללו לרפואתי. זכות התורה שלמדתי תעמד לכם עד עולם.

כמו כן ברצוני להודות לבני היקר הרב אפרים שליט"א, שמן שמיא הניחוהו לגלות סגלה מפלאה זו ואמר לי ללמד את מסכת ידים. ה' יברך אותו בכל הברכות כן, ויראה נחת רוח מפל יוצאי חלציו.

לסיום, אני מקדיש את החבור הזה כקרבן מנחה וקרבן תודה לה' יתברך, לרגל יום הולדתו ה - 65, שיחול בעזרת השם בט"ו באיר תשפ"ג.

הקדמה למסכת

במסכת חגיגה (פרק ב משנה ה) כתוב: "נוטלים לידים לחלין למעשר ולתרומה" - בלומר 'סתם ידים' שהן ידים שלא יודעים אם נטלו אותן או לא, אינן אלא 'שניות' שפוסלות תרומה במגען, ולא חלין. ומשום "סרף תרומה" תקנו נטילה גם לחלין כדי שיהיה הפהו רגיל בנטילת ידים.

כיום טעם תקנת נטילה לפני אכילת הלחם הוא 'מפני סרף תרומה' והינו כיון שהידים עסקניות הן ונוגעים בכל דבר, ובזמן שהיה נוהג טמאה וטהרה והכהנים אכלו תרומה היו צריכין לטל ידיהם מדברי סופרים קדם אכילת תרומה כדי שלא יטמאוהו בנגיעתן, וכדי שיהיו רגילין הכהנים בזה, גזרו גם כן על כל איש ישראל האוכל פת שאסור לאכל עד שיטל ידיו. וגם עכשו שאין הכהנים אוכלין תרומה מפני הטמאה לא בטלה תקנה זו כדי שיהיו רגילים בני ישראל בשיבנה בית המקדש במהרה בימינו לאכל בטהרה (משנה ברורה סימן קנח ס"ק א).

פרק א

משנה א

מי רביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים, מחצית לג לשלשה או לארבעה, מלג - לחמשה, ולעשרה, ולמאה. רבי יוסי אומר, ובלבד שלא יפחת לאחרון שבהם מרביעית, מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים.

משנה ב

בכל הכלים נותנין לידים, אפלו בכלי גללים, בכלי אבנים, בכלי אדמה. אין נותנין לידים לא בדפנות הכלים, ולא בשולי המחץ, ולא במגופת החבית, ולא יתן לחברו בחפניו, מפני שאין

משנה א

"מי רביעית" - היא בכמות של רביעית שזה משקל של ביצה ומחצה, (81 סמ"ק, שעור ביצה 54 גרם), שני אנשים יכולים לטל ידים, למרות שהשני נוטל בפחות מרביעית.

הרמב"ם פרש, שדוקא כשנוטלים בפעם השניה על היד אפשר לטל פחות מרביעית אבל הנטילה הראשונה חייבת להיות רביעית.

"מחצית הלג שלשה או ארבעה" - בכמות של חצי לג (162 סמ"ק), שלשה או ארבעה אנשים יכולים לטל מהן.

"מלג לחמשה לעשרה ולמאה" - מים בכמות של לג (324 סמ"ק). יכולים לטל בהם חמשה אנשים או עשרה אנשים או אפלו מאה - ולשון גזמא נקט.

"רבי יוסי אומר ובלבד שלא יפחת לאחרון שבהם מרביעית" - רבי יוסי אומר שהתנאי

שתועיל נטילה זו לכלם הוא, שהאחרון שנוטל לא יטל פחות מרביעית. ואין הלכה כרבי יוסי.

"מוסיפים על השניים ואין מוסיפים על הראשונים" - הנטילה על היד חייבת להיות עד הפרק, אם לא נתן מים עד הפרק, אינו יכול להוסיף מים ולטל את החלק שלא נטל, אלא צריך לנגב את הידים ולטל מחדש על כל הפרק.

כאשר נוטלים את היד בפעם הראשונה, המים שעל היד הם טמאים, מפיון שנטמאו מהיד ולכן נוהגים לשפף עליהם פעם שניה מים. ואם בפעם השניה לא שפף על כל היד, יכול לשפף פעם נוספת על החלק שלא שפף בהתחלה.

משנה ב

"בכל הכלים נותנין לידים" - אפשר בכל סוגי הכלים לטל ידים, אפלו בכלים

ממלאין, ואין מקדשין, ואין מזין מי חטאת, ואין נותנים לידים, אלא בכלי. ואין מצילין בצמיד פתיל, אלא כלים, שאין מצילין מיד כלי חרש אלא כלים.

משנה ג

המים שנפסלו משתית הבהמה, בכלים פוסלים ובקרקעות

צריך לעשות את הפעולה הזאת רק בכלי. "אין מזין את מי החטאת" - גם כאשר מזין את מי החטאת, צריך להכניס את האזוב שאתו מזין לתוך כלי.

"ואין נותנים לידים אלא בכלי" - נטילת ידים עושים רק בכלי.

"אין מצילין בצמיד פתיל אלא כלים" - כלי שהיו בתוכו אכלים ומשקין, והיה מנח באהל המת, כשהוא פתוח, כל מה שבתוכו נטמא. אבל אם אטמו את הכלי אטימה מחלטת, שנקראת "צמיד פתיל" - פלומבה, כל האכלים והמשקים שהיו באהל המת לא נטמאים. אבל אם האכלים והמשקים היו בשברי כלים, אפלו שאטמו אותם בצמיד פתיל אטימה מחלטת, האטימה לא מצילה אותם מלהטמא באהל המת.

"שאין מצילין מיד כלי חרש אלא כלים" - אם נפל שרץ מת בתנור ובתוכו כלי חרש עם אכלים ופתח הכלי בחוץ, אין האכלים טמאים, אבל אם האכלים נמצאים בתוך שברי כלים נטמאים.

משנה ג

"המים שנפסלו משתית בהמה" - מים סרוחים.

העשויים מגללי בהמה יבשים, או בכלים העשויים מאבן, או מאדמה יבשה כלם כשרים לנטילת הידים.

"אין נותנים לידים לא בדפנות הכלים, ולא בשולי המחץ" - לא נוטלים ידים בשברי כלים, אלא בכלי שלם.

המחץ הוא כלי ששואבין בו היין מהבור למלאות החבית, ושולי המחץ, הינו שנשברו, ולא נשאר ממנו רק השולים עם קצת מהדפנות (תפארת ישראל - יבין אות ט).

"ולא מגופת החבית" - לא נוטלים ידים עם מכסה של חבית, כי היא מיעדת לכסוי החבית ולא לקבלת מים ולכן פסולה לנטילת ידים.

"לא יתן לחברו בחפניו" - לא נוטלים ידים על ידי שממלאים את שתי הידים ושופכים על היד של החבר.

"מפני שאין ממלאין, ואין מקדשין, ואין מזין מי - חטאת, ואין נותנים לידים אלא בכלי" - המשנה מונה את כל הדברים שצריך לעשות אותם רק בכלי:

"אין ממלאין" - כאשר שואבים מים לקדש בהם מי-חטאת שואבים אותם רק בכלי.

"אין מקדשין" - כאשר שמים את האפר של הפרה האדמה על פני המים החיים,

בְּשָׂרִים. נָפַל לְתוֹכָן דִּיּוֹ, קוּמוּס, וְקִנְיָנְתוּם, וְנִשְׁתַּנּוּ מֵרְאִיהֶן פְּסוּלִין. עָשָׂה בָּהֶם מְלָאכָה, אוֹ שִׁשְׁרָה בָּהֶן פְּתוֹ, פְּסוּלִין. שִׁמְעוֹן הַתַּמְנִי אוֹמֵר אֶפְלוּ נִתְכַּוֵּן לְשָׂרוֹת בָּזָה וְנָפַל לְשָׁנִי, בְּשָׂרִים.

משנה ד

הַדִּיחַ בָּהֶם אֶת הַפְּלִים אוֹ שִׁמְחָה בָּהֶם אֶת הַמְדוֹת פְּסוּלִים, הַדִּיחַ בָּהֶם פְּלִים מוּדְחִים אוֹ חֲדָשִׁים בְּשָׂרִים רַבִּי יוֹסִי פּוֹסֵל בְּחֲדָשִׁים.

"בכלים, פסולים" - אם המים הסרוחים נמצאים בכלים נפסלים לנטילת ידים.

"ובקרקעות כשרים" - אם המים הסרוחים נמצאים בקרקע, יש להם דין של מקוה, והמים כשרים לנטילת ידים.

"נפל לתוכן דיו, קומוס, קנינתום, ונשתנו מראיהן פסולין" - אם נפל לתוך המים דיו או כל סוגי צבעים, או שאר דברים הצובעים את המים כקומוס שהוא שרף אילן, וכקנינתום שהם מים שיש בהם נחשת, ונשתנה המראה של המים, המים פסולים לנטילת ידים.

"עשה בהם מלאכה, או שרה בהן פתו, פסולין" - אם עשה במים מלאכה כל שהיא והשתמש בהם, או שם בתוכם לחם, המים פסולים לנטילת ידים.

"שמעון התמני אומר" - אפלו התכוון לשרות בזה ונפל לשני, כשרים" - שמעון התמני אומר אם התכוון להשרות את הלחם בכלי אחד שהיו בו מים, ובטעות נפל ושרה בכלי שני, המים כשרים, כי הוא לא התכוון

להשרות אותם בכלי הזה.

[הדין הזה מזכיר לנו את דברי רבי שמעון בר יוחאי עליו השלום שאמר: התכוון להרג את ראובן והרג את שמעון - פטור, עין בסנהדרין דף עט עמוד א, וברמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ד הלכה א].

משנה ד

"הדיח בהן פלים או שמחה בהם את המדות פסולים" - אם הדיח במים פלים, או נקה בהם לכלוף שדבוק במדות ובמשקולות, המים פסולים לנטילת ידים.

"הדיח בהם פלים מודחים או חדשים כשרים" - ואולם אם הדיח במים פלים מודחים או חדשים, המים כשרים לנטילת ידים.

"רבי יוסי פוסל בחדשים" - רבי יוסי פוסל את המים אפלו אם הדיחו בהם פלים חדשים. שכן למרות שהם נקיים, אין רגילות להשתמש בהם עד שידיחום תחלה.

משנה ה

הַמִּים שֶׁהִנְחִיתוּם מִטְבִּיל בָּהֶם אֶת הַגְּלֶסְקִין, פְּסוּלִים. וְכִשְׁהוּא מִדִּיחַ אֶת יָדָיו בָּהֶן, בְּשָׂרִים. הַפֶּל בְּשָׂרִים לִתֵּן לַיָּדִים אֶפְלוּ חֲרֹשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן. מְנִיחַ חֲבִית בֵּין בְּרַפְיוֹ וְנוֹטֵל, מִטָּה חֲבִית עַל צְדָה וְנוֹטֵל. וְהַקּוֹף נוֹטֵל לַיָּדִים. רַבִּי יוֹסִי פּוֹסֵל בְּשָׁנֵי אָלוֹ.

פרק ב

משנה א

נוטל לידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה, לשני ידיו משטיפה

משנה ה

מבארת אפשרות נוספת שכשרה לנטילה והיא, ששם את החבית בין ברפיו, ובברפיו מסייע לשפיכת המים, גם נטילה כזו כשרה ונחשבת כ'כח גברא' - כלומר פנטילה הבאה מכחו של אדם, שרק נטילה כזו כשרה.

"המים שהנחתום מטביל בהם את הגלסקין, פסולין" - מים שהאופה מטביל בהם את העוגות לפני אפיתן, פסולים לנטילת ידים, וכשהוא מדיח את ידיו בהן, כשרים" - ואולם אם האופה מרטיב את ידיו במים ושם את המים על העוגות, המים כשרים לנטילת ידים.

"הכל כשרים לנטילת ידים, אפלו חרש שוטה וקטן" - כלם כשרים לטל ידים לאדם אחר, ואפלו חרש שוטה וקטן שאין להם דעת ופסולים לדברים אחרים, כשרים לטל ידים לאחרים.

"מניח חבית בין ברפיו ונוטל" - המשנה

פרק ב

משנה א

בפעם אחת עד הפרק, ידו טהורה, אפלו אם לא היו במים רביעית.

"לשתי ידיו משטיפה אחת, רבי מאיר

"נטל לידו משטיפה אחת, ידו טהורה" - אדם שנטל את ידו האחת שהיתה טמאה,

אחת רבי מאיר מטמא עד שיטל מרביעית. נפל כפר של תרומה טהור, רבי יוסי מטמא.

משנה ב

נטל את הראשונים למקום אחד, ואת השניים למקום אחר, ונפל כפר של תרומה על הראשונים, טמא. ועל השניים, טהור. נטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד, ונפל כפר של

מטמא, עד שיטל מרביעית" - ואם נטל את שתי ידיו שהיו טמאות בפעם אחת, לא נטהרו ידיו עד שיטל ברביעית מים (81 סמ"ק) בשתי פעמים.

"נפל כפר של תרומה טהור" - דין נוסף אומר רבי מאיר אם נפל כפר לחם של תרומה על רביעית המים שנטלו בהם את הידים, הכפר לא נטמא. וכן אם נגע בידי הרטובות בכפר של תרומה, הכפר לא נטמא, שכמו שהמים מטהרים את הידים, כך הם מטהרים את עצמם, ולכן הכפר שנטל לתוכם לא נטמא.

"רבי יוסי מטמא" - רבי יוסי חולק על דברי רבי מאיר ומטמא את הכפר שנטל לרביעית מים. מכיון שהמים מטהרים את הידים, אבל הם עצמן טמאים, ולכן אם נפל לתוכן כפר של תרומה, הכפר טמא.

משנה ב

"נטל את הראשונים למקום אחד" - נטל את ידיו בפעם הראשונה בצד אחד של הבית, בפחות מרביעית מים.

"ואת השניים במקום אחר" - ואת הנטילה השנייה עשה בצד אחר של הבית.

"ונפל כפר של תרומה על המים הראשונים, טמא" - ונפל כפר לחם של תרומה לתוך המים הראשונים שנטל בצד אחד של הבית, הכפר טמא, מכיון שנטלתו היתה בפחות מרביעית והמים טמאים ומטמאים את כפר הלחם של תרומה. והוא הדין אם נגע בידי הרטובות במים הראשונים בכפר לחם של תרומה, הכפר נטמא.

"ועל השניים טהור" - אם כפר הלחם של תרומה נפל על המים שנטל בפעם השנייה בצד השני של הבית, כפר הלחם טהור, כי המים השניים טהורים.

"נטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד, ונפל כפר של תרומה, טמא" - אם נטל את ידיו שני פעמים במקום אחד, וכפר לחם של תרומה נפל לתוכם, הכפר טמא. כי המים שנטל בפעם השנייה מטהרים את המים שעל היד, אף לא מטהרים את המים הראשונים כאשר הם נמצאים על הקרקע.

"נטל את הראשונים, ונמצאו על ידיו קיסם או צרור, ידיו טמאות" - דין נוסף אומרת המשנה, אם נטל את ידיו בפעם הראשונה, והיו על ידיו קיסם או צרור, ידיו טמאות. כי המים שעל הצרור נטמאו מידי וחררו

תרומה, טמא. נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסם או צרור, ידיו טמאות. שאין המים האחרונים מטהרים, אלא המים שעל גבי היד. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שהוא מברית המים טהור.

משנה ג

הידיים מטמאות ומטהרות עד הפרק, כיצד? נטל את הראשונים עד הפרק, ואת השניים חוץ לפרק, וחררו ליד טהורה. נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק, וחררו ליד,

וטמאו את הידים.

"שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שעל גבי היד" - אותם המים השניים שנטל, מטהרים רק את המים שעל היד ולא את המים שעל הקיסם או הצרור. [פרוש אחר: המים השניים מטהרים את המים הראשונים שעל היד ולא את היד עצמה].

"כיצד? נטל את הראשונים עד הפרק ואת השניים חוץ לפרק, וחררו ליד, טהורה" - כשנטל בפעם הראשונה עד סוף כף היד, ובפעם השנייה גם מחוץ לכף היד וחררו המים השניים ונגעו בכף היד טהור, מכיון שהמים הראשונים לא יצאו מחוץ לפרק ולא נטמאו המים השניים מהם ביציאתן מחוץ לפרק.

"נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק, וחררו ליד טמאה" - כי המים הראשונים שיצאו מחוץ לפרק טמאים, וכשהגיעו אליהם המים השניים נטמאים המים השניים מהם, כי המים השניים מטהרים את המים הראשונים רק עד סוף כף היד שעד שם חובת הנטילה. וכשחררו ליד טמאו שוב את היד ולא נטהרה.

משנה ג

"הידיים מטמאות ומטהרות עד הפרק" - המים השניים שנשפכים על המים הראשונים, מטהרים את המים הראשונים רק עד הפרק כלומר עד סוף כף היד.

"נטל את הראשונים לידו אחת" - נטל בפעם הראשונה, כל יד בפני עצמה.

"ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו, טמאה" - כשנטל בפעם השנייה חבר את שתי ידיו

טמאה. נטל את הראשונים לידו אחת, ונמלה ונטל את השניים לשני ידיו טמאות. נטל את הראשונים לשני ידיו ונמלה ונטל את השניים לידו אחת, ידו טהורה. נטל לידו אחת ושפשפה בחברתה טמאה, בראשו או בכתל טהורה. נוטלין ארבעה וחמשה זה בצד זה, או זה על גבי זה, ובלבד שירפו שיבואו בהם המים.

משנה ד

ספק נעשה בהם מלאכה ספק לא נעשה בהם מלאכה, ספק

ונטל על שתיהן, הידים לא נטהרו, כי המים שעל היד הראשונה טמאו את המים שעל היד השנייה.

הרמב"ם פרש את המשנה באופן אחר: נטל את הראשונים לידו אחת - שנתן מים ראשונים על גבי יד אחת בלבד, ואחר כך צרף את שתיהן ושפף עליהן מים בפעם השנייה, ידיו טמאות - שהמים השניים נטמאים מהיד היבשה שלא נטהרה, וחוזרים ומטמאים את היד הטהורה.

"נטל את הראשונים לשני ידיו ונמלה ונטל את השניים לידו אחת, ידו טהורה" - אבל אם נטל את שתי ידיו בפעם הראשונה ביחד, שתי ידיו נחשבות כיד אחת ואינן מטמאות זו את זו, וכשנטל בפעם השנייה רק את ידו האחת, ידו טהורה.

"נטל לידו אחת ושפשפה בחברתה, טמאה" - אם נטל יד אחת ושפשפה ביד השנייה, המים שהיו על היד הרטובה נטמאו מהיד היבשה שלא נטהרה, וחוזרו וטמאו את היד הטהורה.

"בראשו או בכתל, טהורה" - ואם שפסף את היד שנטל בכתל או בראשו, כדי ליבשה, היד טהורה. ואם חזר ונגע במים שהיו בכתל או בראשו, ידו טמאה.

"נוטלין ארבעה וחמשה זה בצד זה, או זה על גבי זה, ובלבד שירפו ויבוא בהם מים" - ארבעה או חמשה בני אדם יכולים לטל ידיהם ביחד, כאשר הידים שלהם אחת על גבי השנייה או אחת לצד השנייה, בתנאי שהידיים לא יהיו צמודים מדי, כדי שלא תהיה חציצה. ולא חוששים שמא המים שנפלו מיד ליד נטמאו. ולא חוששים שלמים יש דין של מים שנעשתה בהם מלאכה, שהם פסולים לנטילת ידים. וכן לא חוששים שהמים שנפלו מיד אחת על השנייה לא נפלו מתוך כלי, או שלא היתה בהם רביעית.

משנה ד

"ספק נעשתה בהם מלאכה, ספק לא נעשתה בהם מלאכה" - אם יש ספק אם

יש בהם פשעור ספק שאין בהם פשעור, ספק טמאים ספק טהורין, ספקן טהור. מפני שאמרו ספק הידים לטמא ולטהר - טהור. רבי יוסי אומר, לטהר - טמא. כיצד? היו ידיו טהורות, ולפניו שני כפרים טמאים, ספק נגע ספק לא נגע, היו ידיו טמאות ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע, היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים טהורים, נגע באחד מהם ספק בטמאה נגע ספק בטהורה נגע.

נעשתה מלאכה במים והם פסולים לנטילת ידים, או לא נעשה בהם מלאכה.

"ספק יש בהם פשעור ספק שאין בהם פשעור" - וישנו עוד ספק נוסף במים שנטל ידיו אם יש במים שיעור רביעית הראוי לנטילה, או אין בהם שיעור זה ונטל בהם.

"ספק טמאים ספק טהורין" - ומלבד שני הספקות יש עוד ספק שלישי אם המים טמאים או טהורים.

"ספקן טהור" - בכל הספקות האלה ההלכה היא שהידיים טהורות מספק.

"מפני שאמרו ספק הידים לטמא ולטהר ולהטהר, טהור - והטעם שהידיים טהורות בכל הספקות האלו, מכיון שקבעו חז"ל כלל שכל ספק בהלכות נטילת ידים לקלא והידיים טהורות גם בהצטרף כמה ספקות. ולכן בין אם הידיים היו טהורות וספק אם נטמאו, ובין אם הידיים היו טמאות וספק אם נטהרו, הידיים טהורות.

ספק הידים לטמא ולטהר, ולטהר, טהור - אם ישנו ספק אם הידיים הטהורות נטמאו, או ספק אם הידיים הטמאות טמאו מאכלי

תרומה, או ספק אם הידים הטמאות נטהרו, בכל אלו הדין שהידיים או האכלים טהורים מספק.

"רבי יוסי אומר לטהר, טמא" - רבי יוסי אומר אם הספק הוא על ידים טמאות אם הן נטהרו, הידיים טמאות מפני שלא יצאו מחזקת טמאתן.

"כיצד?" - אילו מקרים נחשבים לספק בטמאת או טהרת הידים ובספק נגיעה באכלים טהורים? והמשנה מביאה חמש דגמאות.

הדגמא הראשונה "היו ידיו טהורות, ולפניו שני כפרים טמאים, ספק נגע ספק לא נגע" - הדין הוא שנגיעה במאכלים טמאים מטמאים את הידים, ואם היו שתי ידיו טהורות, והיו לפניו שני כפרות לחם טמאים, והוא מספק אם הוא נגע בהם בידי או לא נגע, והרי זה ספק הידים להטמא הידים טהורות.

הדגמא השנייה "היו ידיו טמאות ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע" - כאן הספק על כפרות התרומה שהיו

היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים אחד טמא ואחד טהור, נגע באחד מהן, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע, היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני כפרים אחד טמא ואחד טהור, נגע בשתייהן ספק בטמאה וטהורה בטהורה, או טהורה בטמאה וטמאה בטהורה, הידים כמו שהיו והכפרים כמות שהיו.

טהורים, וידיו היו טמאות, והספק אם נגע בידי וטמא את הכפרות ונפסלו מאכילה או לא, והדין שגם בזה מטהרים מספק את האכלין.

הדגמא השלישית "היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים טהורים, נגע באחד מהם ספק בטמאה נגע, ספק בטהורה נגע" - הספק כאן הוא גם כן, האם היד הטמאה נגעה בכפרות התרומה הטהורים ופסלה אותם, או לא. והדין שהכפרות בחזקתן וטהורים.

הדגמא הרביעית "היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים אחד טמא, ואחד טהור, נגע באחד מהן ספק בטמא נגע, ספק בטהור נגע" - הספק הנוסף הוא כשיהיו ידיו טהורות ולפניו היו שני כפרות לחם האחד טמא והאחד טהור, ונגע בכפר אחד ולא ידוע אם נגע בכפר הטמא ונטמאו ידיו או בכפר הטהור, גם בזה מעמידים את טהרת הידים על חזקתן.

פרק ג

משנה א

המכניס ידיו לבית המנגע ידיו תחלות דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים ידיו שניות. כל המטמא בגדים בשעת מגעו, מטמא את הידים להיות תחלות, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים להיות שניות. אמרו לו לרבי עקיבא, היכן מצינו שהידיים תחלה בכל

משנה א

"חכמים אומרים ידיו שניות" - חכמים חולקים על רבי עקיבא וסוברים שאדם שהכניס את ידיו לבית המנגע, ידיו הן רק 'שניות לטמאה'.

"כל המטמא בגדים בשעת מגעו, מטמא את הידים להיות תחלות, דברי רבי עקיבא" - דין נוסף אומר רבי עקיבא, שכל מי שהנוגע בו דינו שבגדיו טמאים, הוא מטמא את הידים שיהיו 'ראשון' לטמאה. לדגמא אדם שנוגע בזיבה (הפרשות שיוצאות מגוף הזב) או ברק של הזב, בגדיו טמאים, וצריך להטביל את בגדיו במקוה טהרה, ולכן גם ידיו הן 'ראשון' לטמאה.

"וחכמים אומרים ידיו שניות" - גם על דין זה חכמים חולקים וסוברים שידיהם נעשות 'שניות' לטמאה.

"אמרו לו לרבי עקיבא: היכן מצינו שהידיים תחלה בכל מקום"? - חכמים שאלו את רבי עקיבא: היכן מצינו שמי שנוגע בידיים שלו בטמאה, הידיים שלו ראשונות לטמאה בעוד שכל גופו לא נטמא?

"המכניס ידיו לבית המנגע ידיו תחלות, דברי רבי עקיבא" - רבי עקיבא אומר, שאדם שהכניס רק את ידיו לבית שיש בו נגע צרעת בקירות הבית ידיו נעשות 'ראשון לטמאה'.

לבאר את הענין נכתב כאן את כללי הדינים בזה:

'ראשון לטמאה' עושה שני בחלין ופוסל את החלין, שלא יאכלו אותם אנשים טהורים. אך לא מטמא במגע דברים אחרים.

'ראשון' שנגע בתרומה - מטמא את התרומה, ועושה אותה 'שני'. 'שני' שנגע בתרומה - עושה אותה 'שלישי' ולא יותר. לכן 'ראשון' מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה.

ראשון' שנגע בקדש כקרבן - הקרבן נטמא ונקרא שני, 'שני' שנגע בקדש - טמא אותו ועושה אותו 'שלישי', 'שלישי' שנגע בקדש - פסל אותו ועושה אותו 'רביעי', לכן 'ראשון' מטמא שנים ופוסל אחד בקדש.

מקום? אמר להם: וכי היאך אפשר להן להיות תחלה אלא אם כן נטמא גופו? חוץ מזה. האכלין והכלים שנטמאו במשקין, מטמאין את הידיים להיות שניות, דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים את שנטמא באב הטמאה - מטמא את הידיים, בולד הטמאה - אינו מטמא את הידיים. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה באשה אחת שפאת לפני אבא, אמרה לו: נכנסו ידי לאויר פלי חרש. אמר לה: בתי ובמה היתה טמאתה? ולא

"אמר להם: היאך אפשר להן להיות תחלה, אלא אם כן נטמא כל גופו? חוץ מזה" - רבי עקיבא ענה לחכמים, אכן בשאר דיני טמאה הדבר דבריכם שכדי להיות ראשון לטמאה, צריך להטמא על ידי 'אב הטמאה' וכגון הנוגע במת שהוא אב הטמאה, אם נוגע באדם אחר נהיה אותו אדם ראשון לטמאה בכל גופו, ובאמת אין מציאות שרק הידיים יהיו ראשונות לטמאה, חוץ מאדם שהכניס רק את ידיו לבית המנגע, שידי נטמאות ונהיות ראשונים לטמאה. וכן אדם שנגע בזיבה או ברק של אדם זב, שבגדיו נטמאים, וידיו ראשונות לטמאה. פי הזיבה והרק של הזב, למרות היותם אב הטמאה, ועושים ראשון ו'שני' לטמאה, ומטמאים את בגדיו של הנוגע בהן, אינם מטמאים את כל גופו של האדם, ורק ידיו נעשות ראשונות לטמאה.

עין בתפארת ישראל ב"כין אות ו) ידיו שניות לטמאה.

"וחכמים אומרים: את שנטמא באב הטמאה, מטמא את הידיים, בולד הטמאה לא מטמא את הידיים" - חכמים חולקים על רבי יהושע ואומרים שדברי מאכל וכלים שנטמאו מאב הטמאה כגון שנגעו בשרץ מת, נעשו ראשונים לטמאה, ומי שנוגע בהם, ידיו שניות לטמאה, אבל כלים ודברי מאכל ('שני לטמאה') שנגעו במשקים (ראשון לטמאה) שנגעו בשרץ ('אב טמאה'), הנוגע בכלים ודברי מאכל אלו, אין ידיו שניות לטמאה כי אין שני עושה שני.

"אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה באשה אחת שבאה לרבן גמליאל אביו, ואמרה לו: נכנסו ידי לתנור של כלי חרס שהיה טמא" - ושאלה אותו האם ידיה טמאות?

"אמר לה בתי ובמה היתה טמאתו?" - שאל אותה רבן גמליאל באיזו טמאה היה התנור טמא, משרץ שהוא אב הטמאה, או ממשקין שנטמאו מאב הטמאה שיש להם דין של ראשון לטמאה?

שמעתי מה אמרה לו. אמרו חכמים מבאר הדבר, את שנטמא באב הטמאה - מטמא את הידיים, בולד הטמאה - אינו מטמא את הידיים.

משנה ב

כל הפוסל את התרומה, מטמא את הידיים להיות שניות. היד מטמאה את חברתה, דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים, אין

ולא שמעתי מה אמרה לו' - אמר רבן שמעון בן גמליאל לא שמעתי מה שהאשה ענתה לאבי, רבן גמליאל.

"אמרו חכמים מבאר הדבר, את שנטמא באב הטמאה מטמא את הידיים, בולד הטמאה לא מטמא את הידיים" - חכמים אמרו שמהמקרה הזה שהצריך רבן גמליאל לברר מה היתה טמאת התנור משמע שרק תנור שנטמא מאב הטמאה וכגון, שנגע בשרץ מת, ונעשה ראשון, אם הכניס ידיו לתוכו, נטמאות ונעשות 'שני לטמאה', אבל תנור שנטמא ממשקים שהם ראשון לטמאה, ונקראים גם כן 'ולד הטמאה' התנור נעשה 'שני לטמאה', ולא מטמא את הידיים.

ורק תנור שנטמא מאב הטמאה ונעשה ראשון, אם אדם יכניס לתוכו את ידיו, ידיו יטמאו ויהיו שניות לטמאה. אבל אם התנור נטמא ממשקין שנגעו בשרץ (אב הטמאה), שהמשקין ראשון לטמאה ('ולד הטמאה'), התנור נעשה 'שני לטמאה', והמכניס ידיו לתוכו לא נטמא שאין שני עושה שני.

משנה ב

"כל הפוסל את התרומה, מטמא את הידיים להיות שניות. היד מטמאה את חברתה, דברי רבי יהושע" - רבי יהושע אומר שתי הלכות: א. כל דבר שפוסל את התרומה כגון 'שני' שעושה 'שלישי' בתרומה ופוסל אותה, אם אדם נגע בו ידיו נטמאות ונעשות גם כן 'שניות'. ב. אדם שידו אחת טמאה וידו השניה טהורה, ונגעו זו בזו, היד הטמאה טמאה את היד הטהורה ושתייהן טמאות.

"חכמים אומרים אין שני עושה שני - חכמים חולקים על שני הדינים של רבי יהושע וענו לו תשובה אחת על שתי הלכות "אין שני עושה שני" - שהרי הפוסל את התרומה הוא 'שני', ו'שני' לא יכול לעשות את הידיים

שאלו לא היה הבדל בין תנור שנטמא מאב הטמאה, לתנור שנטמא ממשקין שהם ראשון לטמאה, ובשני המקרים אדם שיכניס את ידו לתוך התנור ידיו נטמאות ונהיות 'שני לטמאה', לא היה שואל רבן גמליאל את האשה ממה נטמא התנור, אלא היה פוסק לה שידיה טמאות. ומהשאלה ששאל ממה נטמא התנור? התברר לחכמים ההלכה, שיש חלוק בזה,

שני עושה שני. אמר להם והלא כתבי הקדש שניים מטמאין את הידים? אמרו לו אין דנין דברי תורה מדברי סופרים, ולא דברי סופרים מדברי תורה, ולא דברי סופרים מדברי סופרים.

משנה ג

רצועות תפלין עם התפלין - מטמאות את הידים. רבי שמעון אומר, רצועות תפלין אינן מטמאות את הידים.

גם כן שיהיו שניות, וכן גם יד טמאה שהיא שניה, לא מטמאה את חברתה ועושה אותה שניה.

"אמר להם: והלא כתבי הקדש שניים ומטמאים את הידים" - רבי יהושע השיב לחכמים, והלא מצאנו בכתבי הקדש שגזרו עליהם שיהיו שניים לטמאה, ומי שנוגע בהם גם כן ידיו שניות לטמאה, מכאן ששני עושה שני.

"אמרו לו: אין דנין דברי תורה מדברי סופרים, ולא דברי סופרים מדברי תורה, ולא דברי סופרים מדברי סופרים" - חכמים ענו לרבי יהושע לא לומדים דבר שהאסור שלו מדברי תורה, מדבר שהאסור שלו מדברי חכמים, ולא דבר שהאסור שלו מדברי חכמים, מדבר שהאסור שלו הוא מן התורה. ולא דבר שהאסור שלו מדברי חכמים, מדבר שהאסור שלו הוא מדברי חכמים.

טמאת ידים היא מדברי חכמים, ששלמה המלך תקן ערובין ונטילת ידים (עו ערובין דף כא עמוד ב), וכתבי הקדש שמטמאים את הידים זה גם כן מדברי חכמים, ולא

לומדים אחד מן השני, לומר כמו שכתבי הקדש, שהם שני מטמאים את הידים, ועושים אותם שני, כף כל דבר שהוא שני, יטמא את הידים ויעשה אותם שני. שכן מה שגזרו גזרו, ומה שלא גזרו לא גזרו.

משנה ג

"רצועות תפלין עם התפלין, מטמאות את הידים" - חכמים אומרים, כאשר גזרו על כתבי הקדש שיטמאו את הידים [והספה שגזרו לפי שהיו מחביאים אכלי תרומה יחד עם כתבי הקדש והיו מגיעים עכברים ומפסידים את הספרים, וכדי להרחיקם מזה, גזרו שהנוגע בכתבי הקדש נטמאו ידיו. רמב"ם בפרושו למשנה בסוף מסכת זבים], גזרו גם על רצועות התפלין עם התפלין שיטמאו את הידים.

"רבי שמעון אומר: אין מטמאות את הידים" - רבי שמעון חולק על חכמים ואומר שלא גזרו על רצועות התפלין עם התפלין שיטמאו את הידים, אלא אם כן נוגע בתפלין עצמו, ואין הלכה כרבי שמעון.

משנה ד

גליון שבספר, שמלמעלן, ושמלמטון, שבתחלה, ושבסוף, מטמאין את הידים. רבי יהודה אומר, שבסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד.

משנה ה

ספר שנמחק ונשתיר בו שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסע הארץ (במדבר י, לה) מטמא את הידים. מגלה שכתוב בה

משנה ד

"גליון שבספר, שמלמעלן, ושמלמטון, שבתחלה, ושבסוף, מטמאין את הידים" - כאשר כותבים ספר תורה, צריך להשאיר גליון ריק מלמעלה שלש אצבעות ומלמטה טפח. ובתחלת הספר צריך להניח גליון ריק, שיוכל להקיף את כל ספר התורה, כאשר הוא מגלגל כמזוזה, מהסוף להתחלה. בסוף הספר צריך להשאיר גליון ריק כדי לגלל בו עמוד.

ואותם המקומות הריקים שבספר תורה, מלמדת אותנו המשנה שיש להם קדשה כמו שאר כתבי הקדש ומטמאים את הידים.

"רבי יהודה אומר: שבסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד" - רבי יהודה אומר שהגליון הריק שבסוף הספר מטמא את הידים רק כאשר עשו לו עמוד, שאז נחשב לחלק מספר התורה.

משנה ה

"ספר שנמחק ונשתיר בו שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסע הארץ, מטמא

את הידים" - ספר תורה שהאותיות שלו נמחקו, ונשארו בו רק שמונים וחמש אותיות מכל הספר כמו שיש בפרשת ויהי בנסע הארץ, יש לו עדין קדשה של כתבי הקדש ומטמא את הידים.

פרשת ויהי בנסע הארץ (שהיא שני פסוקים), נחשבת כספר תורה בפני עצמו. וכך אמרו בגמרא בשבת (דף קטז עמוד א) "חצבה עמודיה שבעה" (משלי ט, א) - אלו שבעה ספרי תורה: בראשית, שמות, ויקרא, וספר במדבר נחלק לשלשה חלקים: 1. מהתחלת ספר במדבר עד פרשת ויהי בנסע הארץ. 2. פרשת ויהי בנסע הארץ לבדה. 3. מאחרי פרשת ויהי בנסע הארץ עד סוף ספר במדבר, וספר דברים. הרי שבעה ספרי תורה.

"מגלה שכתוב בה שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסע הארץ" מטמאה את הידים" - גם ריעה של ספר תורה שכתובים בה רק שמונים וחמש אותיות כמו שיש בפרשת ויהי בנסע הארץ, נתקדשה ומטמאה את הידים.

שמונים וְחַמֵּשׁ אוֹתוֹת כְּפָרֶשֶׁת "וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרֶץ" מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים. כָּל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ, מְטַמֵּאִין אֶת הַיָּדִים. שִׁיר הַשִּׁירִים, וְקֹהֶלֶת, מְטַמֵּאִין אֶת הַיָּדִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁיר הַשִּׁירִים מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים, וְקֹהֶלֶת מִחֻלְקָתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: קֹהֶלֶת אֵינָהּ מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים, וְשִׁיר הַשִּׁירִים מִחֻלְקָתָהּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קֹהֶלֶת מְקַלֵּי בֵּית שְׁמַאי וּמְחַמְרֵי בֵּית הַלֵּל. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי: מְקַבֵּל אֲנִי מִפִּי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקוֹן, בַּיּוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּיַשִּׁיבָה, שֶׁשִּׁיר הַשִּׁירִים וְקֹהֶלֶת מְטַמֵּאִים אֶת הַיָּדִים. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: חָס וְשָׁלוֹם לֹא נִחְלַק אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עַל שִׁיר הַשִּׁירִים שְׁלֹא תִטַּמֵּא אֶת הַיָּדִים, שְׂאִין כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ כְּדָאִי

"כָּל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ מְטַמֵּאִים אֶת הַיָּדִים" - כָּל הַתּוֹרָה הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים שֶׁנִּכְתְּבוּ בַלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הֵיוּ בְכָלֵל הַגְּזֵרָה שֶׁהִנוּגַע בָּהֶם מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים.

"שִׁיר הַשִּׁירִים וְקֹהֶלֶת מְטַמֵּאִין אֶת הַיָּדִים" - וּבִתְרוֹם גַּם שִׁיר הַשִּׁירִים וְסֵפֶר קֹהֶלֶת.

"רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁיר הַשִּׁירִים מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים, וְקֹהֶלֶת מִחֻלְקָתָהּ" - וְהִסְבִּיחַ שֶׁנִּחְלְקוּ בְּסֵפֶר קֹהֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁחֻמְתּוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הָיָה וְלֹא נֶאֱמַרָה בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

"רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: קֹהֶלֶת אֵינָהּ מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים, וְשִׁיר הַשִּׁירִים מִחֻלְקָתָהּ" - שְׂאֵפְלוּ שִׁיר הַשִּׁירִים יֵשׁ מִי שֶׁמְחַשְׁבּוֹ לְחֻמְתָּהּ שְׁלֹמֹה וְלֹא יִטַּמֵּא אֶת הַיָּדִים.

"רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קֹהֶלֶת מְקַלֵּי בֵּית שְׁמַאי וּמְחַמְרֵי בֵּית הַלֵּל" - בֵּית שְׁמַאי מְקַלִּים בְּקֹהֶלֶת, וְסוֹבְרִים שֶׁהִנוּגַע בָּהּ יָדָיו לֹא

נְטַמְאוֹת, וּבֵית הַלֵּל מְחַמְרִים וְסוֹבְרִים שֶׁקֹּהֶלֶת מְטַמֵּאָה אֶת הַיָּדִים.

"אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי: מְקַבֵּל אֲנִי מִפִּי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקוֹן" - כִּי קִבְּלֵתִי מִשְׁבְּעִים וּשְׁנַיִם תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים שֶׁיִּשְׁבוּ בְּסִנְהֶדְרִין.

"בַּיּוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּיַשִּׁיבָה" - בַּיּוֹם שֶׁמָּנָה אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לְנִשְׂיָא.

"שִׁיר הַשִּׁירִים וְקֹהֶלֶת מְטַמֵּאִים אֶת הַיָּדִים" - וְאִין בְּזָה שׁוּם מִחֻלְקָתָהּ שֶׁגַּם הֵם בְּכָלֵל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּכְתְּבוּ בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּמְטַמֵּאִין אֶת הַיָּדִים.

"אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: חָס וְשָׁלוֹם, לֹא נִחְלַק אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עַל שִׁיר הַשִּׁירִים שְׁלֹא יִטַּמֵּא אֶת הַיָּדִים, שְׂאִין כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ כְּדָאִי בַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים" - כָּל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיְתָה כְּדָאִית רַק בְּשִׁבִּיל אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה

בַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל, שְׁכָּל כְּתוּבִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים. וְאִם נִחְלְקוּ לֹא נִחְלְקוּ אֶלָּא עַל קֹהֶלֶת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן יְהוֹשֻׁעַ, בֶּן חַמִּיּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא כְּדַבְּרֵי בֶּן עֲזַאי כִּי נִחְלְקוּ וְכֵן גַּמְרוּ.

פְּרָק ד

משנה א

בַּיּוֹם נִמְנָה וְגַמְרוּ עַל עֲרַבְתַּ הַרְגְּלִים שֶׁהוּא מְשַׁנֵּי לְגִין וְעַד תַּנְשְׁעָה קִבְּיִין שְׁנִסְדְּקָהּ, שֶׁהִיא טְמֵאָה מְדָרְסָה, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר עֲרַבְתַּ הַרְגְּלִים כְּשִׁמְיָהּ.

"אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חַמִּיּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא: כְּדַבְּרֵי בֶּן עֲזַאי כִּי נִחְלְקוּ, וְכִי גַמְרוּ" - שְׂאֵכֵן הִיְתָה מִחֻלְקָתָהּ בֵּין חֻכְמִים בֵּין עַל שִׁיר הַשִּׁירִים וּבֵין עַל מְגַלַּת קֹהֶלֶת אִם מְטַמֵּאִין אֶת הַיָּדִים אוֹ לֹא, וְנִפְסַק לְהַלְכָה שְׁשִׁנֵּיהֶם מְטַמֵּאִים אֶת הַיָּדִים וְכַעֲדוֹת בֶּן עֲזַאי.

בו שִׁיר הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל. "שְׁכָּל הַכְּתוּבִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים" - וּבִדְבָרֵי שְׁמַגְלַת שִׁיר הַשִּׁירִים נֶאֱמַרָה בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

"וְאִם נִחְלְקוּ לֹא נִחְלְקוּ אֶלָּא עַל קֹהֶלֶת" - שִׁישׁ הַסּוֹבְרִים שֶׁהִיא חֻכְמָתוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה וְלֹא נֶאֱמַרָה בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

פְּרָק ד

משנה א

שֶׁהֵם לֹא רְאוּיִים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה סִלַּק אֶת הַשּׁוּמֵר, וְאֶפְשֵׁר לְכָל מִי שֶׁרָצָה לְלַמֵּד לְהַכְנִס לְבַיִת הַמְּדֻרָשׁ, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הַתְּרַבּוּ תְּלַמִּידֵי הַחֻכְמִים, וְלֹא הִיְתָה קִשְׂיָא שְׁלֹא פְתָרוּ אוֹתָהּ.

כַּאֲשֶׁר הִיְתָה שְׂאֵלָה שֶׁחֻלַּק מִהַחֻכְמִים אֶסְרוּ וְחֻלַּק מִהַחֻכְמִים הַתִּירוּ, אוֹ חֻלַּק מִהַחֻכְמִים טְהָרוּ וְחֻלַּק טְמָאוּ, עֲשׂוּ הַצְּבָעָה וּפְסָקוּ הַלְכָה לְפִי רַב הַדְּעוֹת, אִם

"בּוֹ בַּיּוֹם נִמְנָה וְגַמְרוּ" - בְּכָל מְקוֹם שֶׁכְּתוּב בְּש"ס "בּוֹ בַּיּוֹם", הַכּוֹנֵה לְאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁמָּנָה אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לְנִשְׂיָא. עַד לְאוֹתוֹ הַיּוֹם רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה נִשְׂיָא, רַבֵּן גַּמְלִיאֵל שֶׁם שׁוּמֵר בְּבֵית הַמְּדֻרָשׁ וְאָמַר: "מִי שֶׁתּוֹכּוּ כְּבָרוּ וְכִנְסוּ לְבַיִת הַמְּדֻרָשׁ, וּמִי שֶׁאִין תּוֹכּוּ כְּבָרוּ לֹא יִכְנָס. תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים רַבִּים נִמְנָעוּ מִלְּבֹא לְבַיִת הַמְּדֻרָשׁ, כִּי חֻשְׁבוּ

משנה ב

בו ביום אמרו: כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן - כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה, חוץ מן הפסח, ומן החטאת. הפסח - בזמנו, והחטאת - בכל זמן. רבי אליעזר אומר: אף האשם, הפסח - בזמנו והחטאת והאשם - בכל זמן. אמר רבי שמעון בן עזאי: מקבלני מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה, שכל הזבחים הנאכלין שנזבחו שלא לשמן - כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. חוץ

הרב אמר טהור - טהור, אם הרב אמר טמא - טמא. גם משנתנו נדונה 'בו ביום' בבית המדרש.

ודנו ופסקו "על ערבת הרגלים שהיא משני לגין ועד תשעה קבין שהיא טמאת מדרס" - אחת השאלות שהחכמים דנו בה היתה, קערה שהיתה משמשת לרחיצת הרגלים, שמכילה בין שני לגין לתשעה לגין, (שעור

הלג כיום לדעת רבי חיים נאה זצ"ל שהביצים הן באותו הגדל כפי שהיו בזמן חז"ל, הוא 345.6 סמ"ק. לדעת החזון איש הביצים נתקטנו, ולכן שעורו 597.2 סמ"ק). שנסדקה, ואי אפשר להשתמש בה יותר לרחיצת הרגלים, וישב עליה זב, אם נטמאת 'טמאת מדרס' (עין ויקרא טו, ו)? חלק

מהחכמים אמרו, היות והקערה משמשת עכשו לכלי ישיבה, וגם לפני שהקערה נסדקה ישבו עליה, יש לקערה דין של 'מושב ומשכב הזב', והקערה 'טמאה מדרס', ומי שישב עליה אחרי שהזב ישב עליה - טמא.

"שרבי עקיבא אומר, ערבת הרגלים כשמה" "רבי אליעזר אומר אף האשם, הפסח בזמנו, וחטאת ואשם בכל זמן" - רבי אליעזר אומר,

מן הפסח ומן החטאת. לא הוסיף בן עזאי אלא העולה, ולא הודו לו חכמים.

משנה ג

בו ביום אמרו: עמון ומואב מה הן בשביעית? גזר רבי טרפון מעשר עני, וגזר רבי אלעזר בן עזריה מעשר שני. אמר רבי ישמעאל: אלעזר בן עזריה, עליה ראיה ללמד! שאתה מחמיר,

שגם קרבן אשם, אם מקריבים אותו בכל זמן שלא לשמו, הקרבן פסול, והבעלים לא יצאו ידי חובה.

אמר רבי שמעון בן עזאי, מקבלני מפי שבעים ושנים זקן, ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה, שכל הזבחים הנאכלים שנזבחו שלא לשמן, כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת" - רבי שמעון בן עזאי העיד, ששמע את ההלכה מפי שבעים ושנים מחכמי הסנהדרין, ביום שמנו את רבי אלעזר בן עזריה להיות נשיא שכל הקרבנות שנאכלים, שהקריבו אותן שלא לשמן, כשרים, אלא שהבעלים לא יצאו ידי חובה. חוץ מקרבן פסח וקרבן חטאת, שאם הקריבו אותם לא לשמן, הקרבן פסול, והבעלים לא יצאו ידי חובה.

"לא הוסיף בן עזאי אלא עולה ולא הודו לו חכמים" - ממה שהוסיף בן עזאי ואמר שרק הקרבנות הנאכלים שהקריבום שלא לשמן כשרים, בא לומר לנו שקרבן עולה העולה כליל לה, יהיה פסול שאינו נאכל. אבל החכמים לא קבלו את דבריו.

משנה ג

"בו ביום אמרו, עמון ומואב מה הן בשביעית" - באותו היום שמנו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיא נשאלה גם השאלה, האם בארצות של עמון ומואב הסמוכים לארץ ישראל, וגרים שם יהודים, ואינם חזבים בשמטה, ומכל מקום חזבים מדרבנן בתרומות ומעשרות, ובשנת השמטה אילו מעשרות יפרישו?

"גזר רבי טרפון מעשר עני" - רבי טרפון פסק, שהיהודים שגרים בעמון ומואב צריכים להפריש תרומות ומעשרות כשאר השנים אלא שיוסיפו גם כן 'מעשר עני', הנוהג בשנה השלישית והששית.

"וגזר רבי אלעזר בן עזריה מעשר שני" - רבי אלעזר בן עזריה חלק על רבי טרפון ופסק שהיהודים שגרים בעמון ומואב צריכים להפריש במקום 'מעשר עני' 'מעשר שני' הנוהג בשנה הראשונה, השנייה, הרביעית והחמישית.

"אמר רבי ישמעאל: אלעזר בן עזריה, עליה להביא ראיה ללמד, שאתה מחמיר, שכל המחמיר עליו להביא ראיה ללמד" -

שָׁפַל הַמַּחְמִיר עָלָיו רְאִיָּה לְלַמֵּד! אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה:
יִשְׁמַעְאֵל אַחִי, אֲנִי לֹא שְׂנִיתִי מִסֵּדֵר הַשָּׁנִים, טְרַפּוֹן אַחִי שָׁנָה
וְעָלָיו רְאִיָּה לְלַמֵּד. הַשֵּׁיב רַבִּי טְרַפּוֹן: מִצָּרִים חוּצָה לְאַרְצָא, עִמּוֹן
וּמוֹאָב חוּצָה לְאַרְצָא, מָה מִצָּרִים מַעֲשֵׂר עָנִי בַשְּׁבִיעִית, אִם עִמּוֹן
וּמוֹאָב מַעֲשֵׂר עָנִי בַשְּׁבִיעִית. הַשֵּׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: בְּכָל

רבי ישמעאל אמר לרבי אלעזר בן עזריה, אתה צריך להביא ראיה לדברך, כי אתה מחמיר ופוסק שהיהודים שגרים בעמון ומואב, צריכים להפריש 'מעשר שני' שהוא 'קדש', וצריכים לאכל אותו בירושלים לעמדת 'מעשר עני' שהוא חל ואפשר לאכל אותו בכל מקום.

"אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: ישמעאל אחי, אני לא שניתתי מסדר השנים, טרפון אחי שנה ועליו להביא ראיה ללמוד" - רבי אלעזר בן עזריה השיב לרבי ישמעאל אני לא שניתתי מסדר השנים שבהן מפרישים תרומות ומעשרות, שהרי בשנה הששית הפרישו 'מעשר עני', ולא מצאנו שיהיו שנים רצופות שיתחילו בהן ב'מעשר עני', ולכן מן הדין שבשנה השביעית יהיה צריך להפריש 'מעשר שני'. וחובת הראיה מוטלת על טרפון אחי ששנה ופסק שצריך להפריש 'מעשר עני', ועליו להביא ראיה.

"השיב רבי טרפון: מצרים חוצה לארץ ועמון ומואב חוץ לארץ, מה מצרים מעשר עני בשביעית, אף עמון ומואב מעשר עני בשביעית" - רבי טרפון הביא ראיה לדבריו שבעמון ומואב יצטרכו להפריש 'מעשר שני' בשביעית, שכמו שבמצרים היהודים

שגרים שם תקנו שיפרישו בה 'מעשר עני' כדי שיהיה לעניי ישראל מה לאכל בשנה השביעית, כך בעמון ומואב יצטרכו להפריש 'מעשר עני' בשנה השביעית.

"השיב רבי אלעזר בן עזריה: בכל חוצה לארץ, עמון ומואב חוצה לארץ, מה בכל מעשר שני בשביעית, אף עמון ומואב מעשר שני בשביעית" - רבי אלעזר בן עזריה דחה את ראית רבי טרפון ממצרים, שכן אפשר להביא ראיה מיהודי בכל הנמצאים בחוץ לארץ ותקנו להם שיפרישו מעשר שני בשנה השביעית, כך גם עמון ומואב הנמצאים בחוץ לארץ, יפרישו 'מעשר שני' בשנה השביעית.

"אמר רבי טרפון: מצרים שהיא קרובה, עשאוה מעשר עני, שיהיו עניי ישראל נסמכים עליהם בשביעית, אף מואב ועמון שהם קרובים נעשים מעשר עני, שיהיו עניי ישראל נסמכים עליהם בשביעית" - רבי טרפון חוזר לחזק את דבריו ואומר, שישנה סבה ללמד דוקא ממה שנהוג במצרים, שכן מצרים קרובה לארץ ישראל, ולכן קבעו שהיהודים שגרים במצרים יפרישו 'מעשר עני' כדי שעניי ישראל יסמכו עליהם בשנה השביעית. כך גם מואב ועמון שהם

חוּצָה לְאַרְצָא, עִמּוֹן וּמוֹאָב חוּצָה לְאַרְצָא, מָה בְּכָל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בַשְּׁבִיעִית, אִם עִמּוֹן וּמוֹאָב מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בַשְּׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי טְרַפּוֹן: מִצָּרִים שְׂהִיא קְרוּבָה, עֲשֹׂאוּהָ מַעֲשֵׂר עָנִי, שִׁיְהִיו עָנִי יִשְׂרָאֵל נִסְמָכִים עָלֶיהָ בַשְּׁבִיעִית, אִם עִמּוֹן וּמוֹאָב שְׂהִם קְרוּבִים נַעֲשִׂים מַעֲשֵׂר עָנִי שִׁיְהִיו עָנִי יִשְׂרָאֵל נִסְמָכִים עָלֵיהֶם בַשְּׁבִיעִית. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרִי אַתָּה כַּמְהֵנָּן מִמּוֹן, וְאִין אַתָּה אֱלָא כַּמְפָּסִיד נְפֹשׁוֹת! קוֹבַע אַתָּה אֶת הַשָּׁמַיִם מְלַהוֹרִיד טַל וּמְטַר שְׁנָאֵמַר "הַיְקַבַּע אָדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קִבְעִים אֹתִי, וְאִמְרַתֶּם בְּמָה קִבְעֵנוּ? הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה" (מְלָאכִי ג, ח) אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הֲרִינִי כַּמְשִׁיב עַל טְרַפּוֹן אַחִי, אֲבָל לֹא לְעִנֵּין דְּבָרָיו, מִצָּרִים מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָשׁוּן, וְהַנְּדוֹן שֶׁלְפָנֵינוּ מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ, יְהוֹן מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ מִמַּעֲשֵׂה חֲדָשׁ, וְאֵל יְהוֹן מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ מִמַּעֲשֵׂה

ישראל בשם השם, שעם ישראל גורמים לה' שלא להוריד טל ומטר, מכיון שהם לא מפרישים תרומות ומעשרות, ובסוף הפסוק כתוב: "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ויהי טרף בביתו ובחנוני נא בזאת, אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג, י).

"אמר רבי יהושע, הריני כמשיב על טרפון אחי, אבל לא לענין דבריו" - רבי יהושע אמר, שהוא יביא ראיה לרבי טרפון, שעמון ומואב צריכים להפריש 'מעשר עני' ומטעם אחר.

"מצרים מעשה חדש, ובכל מעשה ישן, והנדון שלפנינו מעשה חדש, ידון מעשה חדש ממעשה חדש, ואל ידון מעשה חדש

קרובים לארץ ישראל, היהודים שגרים שם יהיו צריכים להפריש 'מעשר עני' בשנה השביעית, כדי שעניי ישראל יסמכו עליהם בשנה השביעית.

"אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: הרי אתה כמהנן ממון, ואין אתה אלא כמפסיד נפשות, קובע אתה את השמים מלהוריד מטר, שנאמר: "היקבע אדם אלהים, כי אתם קבעים אתי, ואמרתם במה קבענו? המעשר והתרומה" (מלאכי ג, ח) -

אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: אתה סבור שאתה נותן לעניי ישראל הנאה ממזנות, בכך שפסקת להפריש להם 'מעשר עני', הלא אתה גורם בזה אבוד נפשות. שהרי אם לא יפרישו 'מעשר שני', השם לא יוריד טל ומטר, וכמו שאמר הנביא מלאכי לעם

ישן. מצרים מעשה זקנים, ובבל מעשה נביאים, והנדרון שלפנינו מעשה זקנים, יהודן מעשה זקנים ממעשה זקנים, ואל יהודן מעשה זקנים ממעשה נביאים. נמנו וגמרו: עמוז ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. וכשבא רבי יוסי בן דורמסקית אצל רבי אליעזר בלד אמר לו: מה חדוש היה לכם בבית המדרש היום? אמר לו: נמנו וגמרו, עמוז ומואב מעשרים מעשר עני בשביעית. בכה רבי אליעזר ואמר: "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם" (תהלים כה, יד) **צא ואמר להם אל תחושו למנינכם, מקבל אני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו, ורבו מרבו עד הלכה למשה ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.**

תקנו הנביאים. והנדרון שלפנינו הוא מעשה הזקנים - הסנהדרין, ולכן ילמד מעשה זקנים ממעשה זקנים.

נמנו וגמרו עמוז ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית" - עשו הצבעה בסנהדרין, והרב פסק שצריך להפריש 'מעשר עני' במואב ועמוז בשנה השביעית כדברי רבי טרפון.

"וכשבא רבי יוסי בן דורמסקית אצל רבי אליעזר בלד, אמר לו: מה חדוש היה לכם בבית המדרש היום? אמר לו נמנו וגמרו, עמוז ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית" - רבי יוסי בן דורמסקית הלך לרבי אליעזר בן הרקנוס שהיה גר בלד ולא היה יכול לשבת עם כל הסנהדרין, כי היה מנדה בגלל המעשה של 'תנורו של עכנאי' (עין בבבכות דף יט עמוד א). ושאל רבי אליעזר את רבי יוסי, איזה חדוש היה היום בבית המדרש? ענה לו רבי יוסי, שהחכמים קבעו הלכה שעמוז ומואב מעשרים מעשר עני בשנה

ממעשה ישן" - הזקנים שהיו אחרי עזרא הסופר הם תקנו להפריש 'מעשר עני' במצרים, וזה נחשב למעשה חדש,

לעמת 'מעשר שני' בבבל שתקנו אותו הנביאים שהיו לפני חרבן בית שני, נחשב 'מעשה ישן', ושמא לא היה צריך לעניינים באותה שעה, ולכן לא תקנו להם 'מעשר עני'. ועוד, הלא התקנה היתה על פי הנבואה כהוראת שעה, ואין ללמד ממנה. ולכן התקנה שלפנינו שהיא "מעשה חדש" ילמד "ממעשה חדש", וכמו שתקנו במצרים 'מעשר עני' בשביעית, כך יתקנו במואב ועמוז 'מעשר עני'.

עוד אמר רבי יהושע "מצרים מעשה זקנים, ובבל מעשה נביאים, והנדרון לפנינו מעשה זקנים, יהודן מעשה זקנים ממעשה זקנים, ואל יהודן מעשה זקנים ממעשה נביאים" - הפרשת 'מעשר עני' במצרים בשביעית תקנו הזקנים, והפרשת 'מעשר שני' בבבל

משנה ד

בו ביום בא יהודה גר עמוזי ועמד לפניו בבית המדרש, אמר להם: מה אני לבא בקהל? אמר לו רבן גמליאל אסור אתה. אמר לו רבי יהושע: מתר אתה. אמר לו רבן גמליאל הכתוב אומר: "לא יבא עמוזי ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו'" (דברים כג, ד) **אמר לו רבי יהושע: וכי עמוזים ומואבים במקומן הן? כבר**

השביעית כדברי רבי טרפון.

בכה רבי אליעזר ואמר "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם", צא אמר להם, אל תחושו למנינכם, מקבל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו, ורבו מרבו עד הלכה למשה מסיני, שעמוז ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית" - כאשר שמע רבי אליעזר את ההלכה החדשה, בכה מרב התרגשות שכונו לאמתה של תורה, ואמר את הפסוק "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם", ואמר לרבי יוסי בן דורמסקית שילך ויאמר לחכמים שלא יחששו שמא לא פסקו את ההלכה נכון, כי הוא שמע מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו, ששמע מרבו, עד משה רבנו בהר סיני, שעמוז ומואב מעשרין 'מעשר עני' בשביעית.

משנה ד

"בו ביום בא יהודה גר עמוזי ועמד לפניו בבית המדרש. אמר להם, מה אני לבוא בקהל?" - ביום שמנו את רבי אליעזר בן עזריה לנשיא, בא לבית המדרש גר עמוזי בשם יהודה, ושאל האם מתר לו להתחתן עם אשה יהודיה?

"אמר לו רבן גמליאל אסור אתה, אמר לו רבי יהושע מתר אתה" - רבן גמליאל הנשיא לשעבר, אסר עליו להתחתן עם יהודיה. [מהמעשה הזה רואים את העונה של רבן גמליאל, למרות שהדיחו אותו מתפקיד הנשיא, לא נמנע מלבוא לבית המדרש, אפלו ביום שמנו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיא במקומו, יתרה מזאת, הוא לא בא וישב בצד בשקט, כמצפה מנשיא שהדח, אלא השתתף במשא ומתן ההלכתי, כמו שהיה בזמן היותו נשיא, בלי שום רגשי נחיתות או רחמים עצמיים].

רבי יהושע, שהיה אב בית דין, חלק על רבן גמליאל והתיר ליהודה הגר העמוזי להתחתן עם יהודיה. [חכמי ישראל הדיחו את רבן גמליאל מתפקיד הנשיא, בגלל שרבן גמליאל העליב שלש פעמים את רבי יהושע. בסופו של דבר רבן גמליאל ורבי יהושע התפייסו, וחזר רבן גמליאל להיות נשיא ביחד עם רבי אליעזר בן עזריה - עין ברכות דף כז עמוד ב ובדף כח עמוד א].

"אמר לו רבן גמליאל הכתוב אומר: "לא יבא עמוזי ומואבי בקהל ה', גם דור עשירי" - וכיצד אתה רבי יהושע מתיר את הגר

עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האמות, שנאמר "ואסיר גבולת עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כביר יושבים" (ישעיה י, ג), אמר לו רבן גמליאל הפתוב אומר "ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון" (ירמיה מט, ו) וכבר חזרו. אמר לו רבי יהושע הפתוב אומר "ושבתי את שבות עמי ישראל ויהודה" (עמוס ט, יד, ירמיה ל, ג) ועדין לא שבו. התירוהו לבא בקהל.

העמוני לפנינו להתחנן, הרי יש פסוק בתורה שאוסר על עמוני ומואבי להתחנן עם יהודיה אפלו אחרי עשרה דורות של גיור.

"אמר לו רבי יהושע, הפתוב אומר: "ושבתי את שבות עמי ישראל" ועדין לא שבו" - גם על זה ענה רבי יהושע לרבן גמליאל ואמר שהרי הנביא מתנבא בשם ה' שישב את עם ישראל לארצו והרי עינינו הרואות שעדין לא שב עם ישראל לארצו, וכמו שנבואה זו על בני ישראל שיחזרו למקומם עדין לא התקיימה, כך הנבואה שנבא ירמיה הנביא, שבני עמון יחזרו למקומם עדין לא התקיימה. ובני עמון כיום אינם העמוניים המקוריים שהיו בימות משה רבנו.

"התירוהו לבוא בקהל" - החכמים קבלו את דברי רבי יהושע והתירו ליהודה הגר העמוני להתחנן עם יהודיה.

משנה ה

המשנה דנה בקדשת 'כתבי הקדש' שמטמאים את הידיים, חכמים גזרו על כתבי הקדש שישטמאו את הידיים, פי היו אנשים עמי ארצות, שהיו שמיים תרומה בהיכל ואמרו התרומה קדושה, וספר תורה

משנה ה

תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידיים. תרגום שכתבו עברית, ועברית שכתבו תרגום, וכתב עברי אינו מטמא את הידיים. לעולם אינו מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור ובדיו.

משנה ו

אומרים צדוקים קובלין אנו עליכם פרושים, שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידיים, וספרי המירס אינו מטמא את

קדוש, כתוצאה מכך באו עכברים להיכל ואכלו את התרומה וגם את הקלף של ספרי התורה. ולכן גזרו חכמים על כתבי הקדש שמטמאים את הידיים, ומאז, האנשים לא שמו את התרומה בהיכל. פי חששו שיטמאו את התרומה.

קדוש, כתוצאה מכך באו עכברים להיכל ואכלו את התרומה וגם את הקלף של ספרי התורה. ולכן גזרו חכמים על כתבי הקדש שמטמאים את הידיים, ומאז, האנשים לא שמו את התרומה בהיכל. פי חששו שיטמאו את התרומה.

"תרגום שבעזרא ושבדניאל, מטמא את הידיים" - אותם הפסוקים שכתובים בשפה הארמית, בספר עזרא ובספר דניאל, יש להם דין של 'כתבי הקדש' ומטמאים את הידיים.

"תרגום שכתבו עברית, ועברית שכתבו תרגום, וכתב עברי, אינו מטמא את הידיים" - פסוקים שנכתבו בתנ"ך בשפה הארמית, וכתבו אותם בעברית, כגון הפסוק שכתוב בספר ירמיה (י, יא) "כדנה תאמרן להום", אם כתבו את הפסוק הזה בלשון הקדש' כך תאמרו להם', אין בספר קדשה ולא מטמא את הידיים. וכן אם כתבו פסוק שכתוב במקור בלשון הקדש, בשפה הארמית, אין קדשה בספר ולא מטמא את הידיים.

כמו כן כתב עברי [שהוא הפתב שבא מעבר לנהר, והפתיים כותבים בו עד היום,

וישראל היו משתמשים באותו הפתב בדברי חל, ונמצא כתוב על המטבעות שהיו מזמן מלכי ישראל], לא מטמא את הידיים. "לעולם אינו מטמא עד שיכתבנו אשורית, על עור ובדיו" - הפתב שאנחנו כותבים בו היום, תורה, תפלין ומזוזות נקרא 'פתב אשורי', הוא הפתב שהיה בלוחות ונקרא 'אשורי' - שהוא המאשר שבפתיבות, מלשון "באשרי כי אשרוני בנות" (בראשית ל, ג), שבפתב האשורי האותיות לא דבוקות זו בזו, כמו בשאר פתבים. וכתב זה הוא אחד מהתנאים שישטמאו פתבי הקדש, שיהיו כתובים בכתב אשורי, על קלף, ובדיו, וללא שלשת תנאים אלו הגם שכתבו פתבי הקדש אינם מטמאים את הידיים.

משנה ו

'הצדוקים' היו מכחישי התורה שבעל פה, ונקראו 'צדוקים' על שם צדוק וביתוס שהיו תלמידיו של אנטיוגנוס איש סוכו, שקבל משמעון הצדיק. הם שמעו את רבם אומר: "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא כעבדים

הַיָּדִים. אָמַר רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי: וְכִי אֵין לָנוּ עַל הַפְּרוּשִׁים אֶלָּא זוּ בְּלִבְדָּ? הֲרֵי הֵם אוֹמְרִים עֲצֻמוֹת חֲמוּר טְהוּרִים, וְעֲצֻמוֹת יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל טְמֵאִים. אָמְרוּ לוֹ: לְפִי חֲבַתָּן הִיא טְמֵאָתָן, שְׁלֵא יַעֲשֶׂה אָדָם עֲצֻמוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ תַרְוָדוֹת. אָמַר לָהֶם אִף כִּתְבִי הַקֶּדֶשׁ לְפִי חֲבַתָּן הִיא טְמֵאָתָן, וְסִפְרֵי הַמִּירָס שְׂאִינָן חֲבִיבִין אֵינָן מִטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים.

הַמְשַׁמְשִׁים אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס וְיֵהי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם" (אבות פרק א משנה ג). אָמְרוּ: אֶפְשָׁר פּוֹעֵל טוֹרֵחַ וְעוֹשֶׂה מְלֵאכָה כָּל הַיּוֹם, וְלֹא מְקַבֵּל שְׂכָר? כִּנְרָאָה שְׂאִין שְׂכָר לְעוֹלָם הַבָּא! פָּרְשׁוּ מִדְּבַרֵי חֲכָמִים וְהִקִּימוּ לָהֶם כֶּתוּב, צְדוּק הַקִּים אֶת כֶּת הַצְּדוּקִים וְבִיתוֹס אֶת כֶּת 'בִּיתוֹסִים', הַצְּדוּקִים מְקִימִים רַק אֶת מַה שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וְלֹא מְקִימִים אֶת מַה שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה. הַצְּאָצְאִים הַרוֹחֲנִיִּים שְׁלָהֶם מִמְשִׁכֵי הַשִּׁטָּה הָרַעָה הַזֹּאת הֵם 'הַקְּרָאִים', שְׁעֵדִין חֲלָקֶם גַּר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּפְזוּרִים בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּעוֹלָם.

לְעַמְתָּם 'הַפְּרוּשִׁים' - הֵם תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים, שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֶּדֶשׁ, שְׁהִיוּ אוֹכְלִים חֶלְבִין (כְּלוֹמַר גַּם סֶתֶם אֶכֶל שְׂאִין בּוֹ שׁוֹם קֶדֶשׁ כְּתוּרָמָה אוֹ קַרְבָּנוֹת) בְּטְהוּרָה, וְכִף הִיוּ שׁוֹמְרִים עַל טְהוּרַת גּוֹפָם, וְלֹכְנוּ נְקֵרָאוּ 'פְּרוּשִׁים' - שְׁפָרְשׁוּ מִמִּגַּע עִם עַמֵּי הָאֲרָצוֹת שְׁלֵא נִזְהָרִים לְשַׁמֵּר אֶת עֲצָמָם בְּטְהוּרָה, וְחָשְׁשׁוּ שְׁעַמֵּי הָאֲרָצוֹת יִטְמְאוּ אוֹתָם.

לְעַמְתָּם 'הַפְּרוּשִׁים' - הֵם תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים, שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֶּדֶשׁ, שְׁהִיוּ אוֹכְלִים חֶלְבִין (כְּלוֹמַר גַּם סֶתֶם אֶכֶל שְׂאִין בּוֹ שׁוֹם קֶדֶשׁ כְּתוּרָמָה אוֹ קַרְבָּנוֹת) בְּטְהוּרָה, וְכִף הִיוּ שׁוֹמְרִים עַל טְהוּרַת גּוֹפָם, וְלֹכְנוּ נְקֵרָאוּ 'פְּרוּשִׁים' - שְׁפָרְשׁוּ מִמִּגַּע עִם עַמֵּי הָאֲרָצוֹת שְׁלֵא נִזְהָרִים לְשַׁמֵּר אֶת עֲצָמָם בְּטְהוּרָה, וְחָשְׁשׁוּ שְׁעַמֵּי הָאֲרָצוֹת יִטְמְאוּ אוֹתָם.

"אומרים צדוקים: קובלין אנו עליכם פרושים שאתם אומרים: כתבי הקדש מטמאים את הידים, וספרי המירס (ויש

אמר להם, אף כתבי הקדש לפי חבתן היא טמאתן, וספרי המירס שאינן חביבים אינן

משנה ז

אוֹמְרִים צְדוּקִין: קוֹבְלִין אָנוּ עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁים שְׂאֵתֶם מְטַהְרִים אֶת הַנְּצוּק. אוֹמְרִים הַפְּרוּשִׁים: קוֹבְלִין אָנוּ עֲלֵיכֶם צְדוּקִים שְׂאֵתֶם מְטַהְרִים אֶת אֲמַת הַמַּיִם הַבָּאָה מִבֵּית הַקְּבָרוֹת. אוֹמְרִים צְדוּקִין: קוֹבְלִין אָנוּ עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁים, שְׂאֵתֶם אוֹמְרִים שׁוּרֵי וְחַמּוּרֵי שְׁהַזִּיקוּ חֲבִיבִין, וְעַבְדֵי וְאֲמַתֵי שְׁהַזִּיקוּ פְּטוּרִין, מָה אִם שׁוּרֵי וְחַמּוּרֵי שְׂאֵינִי

מִטְמֵאִים אֶת הַיָּדִים" - הַשִּׁיב רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי וְאָמַר לְצְדוּקִים, זוּ הַסְּבָה גַם בְּכַתְבֵי הַקֶּדֶשׁ, דְּוָקָא בְּגַלְל שְׁהֵם קְדוּשִׁים וְחֲבִיבִים הֵם מִטְמֵאִים אֶת הַיָּדִים, וְאֵלוּ הַסְּפָרִים שֶׁל הַמַּיִנִּים שְׂאִין בָּהֶם קֶדֶשׁ וְלֹא חֲבִיבִים, לֹא מִטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים.

משנה ז

"אומרים צדוקים, קובלין אנו עליכם הפרושים, שאתם מטהרים את הנצוק" - הַצְּדוּקִים אָמְרוּ לְתַלְמִידֵי הַחֲכָמִים 'הַפְּרוּשִׁים' שְׁהֵם כּוֹעֲסִים עֲלֵיהֶם, בְּגַלְל שְׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְטַהְרִים אֶת הַנְּצוּק.

'נצוק' - הוּא עֲרוּי מְכַלֵּי לְכָלִי, אִם שׁוֹפְכִים, וּמַעֲרִין מְכַלֵּי טְהוּר לְכָלִי טְמֵא, מַה שְׁנִשְׁאָר בְּכָלִי הַעֲלִיּוֹן טְהוּר, וְלֹא אוֹמְרִים שֵׁישׁ חֲבוּר מִהַכָּלִי הַטְּמֵא לְכָלִי הַטְּהוּר, כִּי 'נְצוּק' - הַשְּׁפִיכָה מְכַלֵּי לְכָלִי לֹא נִחְשְׁבַת חֲבוּר, שֶׁ"כֹּל הַנְּצוּק טְהוּר" (עֵין מַכְשִׁירֵין פְּרָק הַ מִשְׁנָה ט).

"אומרים הפרושים, קובלין אנו עליכם הצדוקין, שאתם מטהרים את אמת המים, הבאה מבית הקברות" - הַשִּׁיב תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים אָמְרוּ לְצְדוּקִין שְׁהֵם כּוֹעֲסִים

עֲלֵיהֶם בְּגַלְל שְׁהַצְּדוּקִין מְטַהְרִים אֶת אֲמַת הַמַּיִם שִׁיּוּצָאֵת מִבֵּית הַקְּבָרוֹת. וְכִמּוֹ שְׁנֵאָמַר "אִף מַעֲיֵן וְבוּר מְקוּוֹה מִים יִהְיֶה טְהוּר" (וִיקְרָא יֵא, לו), וְכִיצַד אַתֶּם מְטַהְרִין אֶת אֲמַת הַמַּיִם הֲרֵי מְקַצְתֶּה נּוֹגַעַת בְּקַבְרֵי הַמַּתִּים, וְעַל כְּרַחֲנוֹ שְׁגַם 'נְצוּק' שְׁמַקְצָתוֹ מְגִיעַ מִמְּקוֹם טְמֵא, לֹא מִטְמֵא אֶת הַכָּלִי הַטְּהוּר שִׁיּוֹרֵד אֵלָיו.

"אומרים צדוקין, קובלין אנו עליכם הפרושים שאתם אומרים: שורי וחמורי שהזיקו, חביבין, ועבדי ואמתי שהזיקו פטורין" - טַעֲנָה נּוֹסֶפֶת הִיתָה לְצְדוּקִין וְאָמְרוּ לְתַלְמִידֵי הַחֲכָמִים 'הַפְּרוּשִׁים' שְׁהֵם כּוֹעֲסִים עֲלֵיהֶם, עַל הַפֶּסֶק שְׂאֵמְרוּ שְׁשׁוּר אוֹ חַמּוּר שְׁהַזִּיקוּ, הַבְּעֵלִים שֶׁל הַשׁוּר וְהַחַמּוּר חֲבִיבִים לְשֵׁלֶם, וְאֵלוֹ אִם עַבְדֵי וְשִׁפְחָה הַזִּיקוּ, הַבְּעֵלִים שֶׁל הַעֶבֶד וְהַשְּׁפָחָה פְּטוּרִים מִלְּשֵׁלֶם.

"מה אם שורי וחמורי שאיני חביב בהן מצות, הרי אני חביב בנזקן, עבדי ואמתי שאני חביב בהן מצות אינו דין שאהא חביב בנזקו?" - אִם שׁוּר וְחַמּוּר שְׂאֵינִי לֹא חֲבִיב לְחַנְּף אוֹתָם לְמַצּוֹת, אֲנִי חֲבִיב בְּנִזְקֵים שְׁהֵם עוֹשִׂים, עַבְדֵי וְאֲמָה שְׂאֵינִי חֲבִיב לְחַנְּף אוֹתָם לְמַצּוֹת כֹּל שְׁכַן

חַיֵּב בָּהֶם מִצּוֹת, הֲרִי אֲנִי חַיֵּב בְּנִזְקוֹן, עֲבָדֵי וְאֲמָתֵי שְׂאֵנִי חַיֵּב בְּהֵן מִצּוֹת, אֵינֹו דִין שְׂאֵהָא חַיֵּב בְּנִזְקוֹן?! אָמְרוּ לָהֶם: לֹא, אִם אֲמַרְתֶּם בְּשׂוּרֵי וְחִמּוּרֵי שְׂאִין בָּהֶם דַּעַת, תֹּאמְרוּ בְּעַבְדֵי וּבְאֲמָתֵי שְׂיִישׁ בָּהֶם דַּעַת, שְׂאֵם אֲקַנְיִטִים יִלְךְ וַיִּדְלִיק גְּדִישׁוֹ שֶׁל אַחַר, וְאֵהָא חַיֵּב לְשִׁלְמִים.

משנה ח

אָמַר צְדוּקִי גְּלִילִי: קוֹבֵל אֲנִי עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁים, שְׂאֵתֶם פּוֹתְבִין אֶת הַמוֹשֵׁל עִם מִטְּשָׁה בְּגִט. אוֹמְרִים פְּרוּשִׁים: קוֹבְלִין אָנּוּ עֲלֶיךָ צְדוּקִי גְּלִילִי, שְׂאֵתֶם פּוֹתְבִים אֶת הַמוֹשֵׁל עִם הַשֵּׁם בְּדָף. וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׂאֵתֶם פּוֹתְבִין אֶת הַמוֹשֵׁל מִלְּמַעְלָן וְאֶת הַשֵּׁם מִלְּמַטָּן, שְׂנַאָמַר

שיהיה הדין שחיב בנזקים שהם עושים?

משנה ח

"אמר צדוקי גלילי, קובל אני עליכם פרושים, שאתם פותבים את המושל עם משה בגט" - הגיע צדוקי אחד שהיה גר בגליל לטען כנגד חכמי ישראל 'הפרושים' ואמר להם שהוא כועס עליהם, מכיון שהם פותבים בגט את התאריף: "בשנה פך וכך למלך פלוני", ובסוף הגט פותבים "כדת משה וישראל", וגנאי הדבר למשה שכותבים את שמו ביחד עם שם המלך.

"אומרים פרושים, קובלין אנו עליך צדוקי גלילי, שאתם פותבים את המושל עם השם בדף, ולא עוד אלא שאתם פותבים את המושל מלמעלן ואת השם מלמטן, שנאמר: "ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל" - ענו חכמי ישראל לצדוקי הזה, שהם כועסים על הצדוקים שעושים משהו יותר גרוע, שהם פותבים

"אמרו להם לא! אם אמרתם בשורי וחמורי, שאין בהם דעת, תאמרו בעבדי ואמתי שיש להם דעת, שאם אקניטם, ילך וידליק גדישו של אחר ואהא חיב לשלם" - ענו תלמידי החכמים 'הפרושים' ואמרו לצדוקיו, יש הבדל בין שור וחמור לעבד ואמה, שור וחמור אין בהם דעת, וכאשר הם מזיקים אין פונתם להפסיד את הממון של הבעלים, אלא שטבעם להזיק, ולכן הבעלים צריכים לשמר אותם שלא יזיקו, ואם הזיקו הבעלים חיבים לשלם. לעמתם בעבד ואמה שהזיקו חכמים פטרו את הבעלים מלשלם על הנזקים שעשו, מכיון שעבד ואמה יש להם דעת, ואם הבעלים ירגיזו אותם, הם עלולים ללכת לשרף גדיש של אדם אחר, בכונה, כדי להפסיד ממון בעליהן.

נשלם הבאור על מסכת ידיים.

שבח לבורא עולם

החי והקיים לעולם!

"ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל" (שמות ה, ב) וכשלקה מהו אומר "ה' הצדיק" (שמות ט, כז).

ביחד עם שם ה', והשם של פרעה כתוב לפני שם ה'. ואין להקפיד בזה שכה הוא סדר הדברים.

"וכשלקה מהו אומר "ה' הצדיק" - המשנה מסיימת בדבר טוב, שכאשר פרעה לקה הוא אומר: "ה' הצדיק".

את שם פרעה לפני שם ה'. כמו שכתוב "ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את בני ישראל". וכיצד הם עושים כן? אלא האמת, שאין גרעון למשה ולא גדלה למלך כאשר כותבים את הזמן של כתיבת הגט "כך וכך שנים למלך פלוני", ובסוף הגט פותבים "כדת משה וישראל", שהרי גם בתורה כתוב את שמו של פרעה

”בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרִנֵּן”

(תהלים צב, ה)

ובו ספור הנס המפלא, היאך שבה ידי
כבוד אשונה, לאחד שאחזה השתוק,
וי”ד פרושים על הפסוק ”יד ליד לא ינקה”
(משלי יא, כא).

ושם דמ’ז שתבות ”במעשה ידיך ארנן” עולים
בגימטריא ”הצב”י אפרים כחלון בן אדוני אבי
ה”ה חיים”

איד תשפ”ג

”במעשה ידיך ארנו”

אגב גרר דהאי נסא שנעשה למר אבי שליט”א ברפואת ידיו, אמרתי אבא במגלת ספר לספר בשבח הנס שנעשה עמי גם כן בפרק כל היד, ויהי בהיות הבקר בחל המועד סכות שנה זו (תשפ”ג), קמתי אני לפתח את ידי, ואחזני חלי השתוק ביד ימין ותיכש ידי, וכל דבר חפץ שרציתי לקחתו לא תגע בו יד, כי אזלת יד, ובראות כל אנשי הבית שם בבית, ויבהלו מאד, ויבקשו לשלח יד בסממנים וברפואות, ברופאים ובסגלות, ולא הועילו ולא הצילו, ואני בתמי אהלך, וידעתי כי יד ה’ עשתה זאת, וכפשפשי במעשי, פשפש ומצא, ואחל את פני ה’, ”אתה ה’ לא תכלא רחמיך ממני, חסדך ואמתך תמיד יצרוני” (תהלים מ, יב), השיבה ידי כבראשונה, ותפלתי עשתה פרות והיה למופת ולאות, ושכה ידי לאיתנה ללא רופאים או רפואות, רק בתשובה תורה ותפלות, ותכף ומיד שהתחילה ידי לשוב אלי ישבתי וכתבתי הדרוש שלפניכם, וידעתי כי התורה היא סם החיים, וככל שאתגבר בענייני כתיבת הדרוש, כך תעלה הארוכה, ויהי כן. ואחר זמן מועט ותשב היד אלי ותהי כבראשונה. ”בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא”, להודות ולשבח ולפאר שם כבוד מלכותו, על כל חסדיו המרבים ערב ובקר וצהרים. ואמרתי לחק עלי גליון ועלי ספר הנס הגדול הזה, יחד עם הדרוש שכתבתי אז כאשר מטה ידי, למען ידעו דורותיכם חסדי ה’ עמנו בכל עת.

אמש קמתי ללא אפשרות להזיז את פרק כף יד ימין, ואפלו נענע הארבעה מינים לא יכלתי לעשות, ועתה החלימיני והחיני שהחלה היד לשוב לאיתנה, והגם שאכתי לא בשלמותה. ואמרתי אודה במנחת תודה לבורא יתברך על זה ואין מנחת תודה גדולה יותר מחדוש חדושים, שהחדושים הרי הם כקרבן נרצה, וכל שכן כשאני כותב באותה היד שעדין צריכה רפואה שלמה שבודאי יראה ה’ בעניי וירפאני רפואה שלמה ברמ”ח אברי ושס”ה גידי. אמן כן יהי רצון.

והנושא בא: באור הכתוב ”יד ליד לא ינקה רע” (משלי יא, כא) ב”ד אפנים בעזרת השם יתברך ויהי רצון שיהיה ”יד תחת יד” – י”ד פרושים תחת שתוק היד ותשוב היד לאיתנה.

ידוע מה שאמרו חז”ל בברכות (דף סא ע”א) על פסוק זה באמרם כל המרצה מעות מידו לידה לא ינקה מדינה של גיהנם. והיינו כשכוננו להסתכל ולהנות באשה דעובר על ”ולא תתרו” (במדבר טו, לו). והרהורי עברה קשים מעברה (יומא דף כט ע”א). ועלה במחשבה לפני לבאר עוד בזה:

הנה ראש תבות י'ד ל'יד לא ינקה ר'ע [י' ל' ל' ר'] עולים בגימטריא פ"ר רמז לפ"ר דינים (בני יששכר מאמרי חדש אלול מאמר ב - ברית כרותה אות י) שמעלה על עצמו האדם שלא נזהר בזה.

עוד ירמז שהנה תבת עי"ן עולה בגימטריא ק"ל, ונוסף גם הוא תבת י"ד של האיש ותבת י"ד של האשה (הינו עוד כ"ח) שמרצה המעות מ'ידו ל'ידה עולים יחד בגימטריא קנ"ח, רמז לענש חנק, שהבא על אשת איש מיתתו בחנק (סנהדרין פרק יא משנה א), שכן בתחלה עין רואה ולב חומד וכלי המעשה גומרים (רש"י במדבר טו, לט). וביותר מצאה הקפידה מקום לנוח באשת איש, אף על פי שלשם הנאה אסור להסתכל גם בפניה כמבאר בפוסקים (ובסוטה דף ד סוע"ב דרשו גם כן האי קרא לגבי אשת איש עין שם).

עוד יש לבאר בזה בס"ד באמרו "י'ד ל'יד לא ינקה" שבתרגום יונתן תרגום: דמושיט אידא על חברה לא מזדכי מן בישתא. וזו ההושטה לא התפרשה לנו מה היא. ואפשר שהוא בכלל מה שאמרו חז"ל בסנהדרין (דף נח ע"ב) כל המרים י'ד על חברו נקרא רשע. ועוד אמרו בסנהדרין (דף ח ע"ב) כל הסוטר לועו של ישראל כאלו סוטר לועו של שכינה. ולכן אמרו דלא מזדכי מן בישתא, דעונו ב'ידו. ומגביר כח הסטרא אחרא. ורמז לזה בתבת שכינה (583), שאם תפחית ממנה תבת י"ד (41) שבה נעשתה העברה, יעלה ב'ידך תבת שמאל (173) שהיא הצד של הסטרא אחרא כידוע (עין תקוני זהר תקונא עשרין וחד ועשרין דף נ ע"א). וכמה יזהר האיש הנלכב מלהרים י'ד על חברו.

עוד אבוא ברנה לבאר ולרמז בזה, על פי מה שאמרו חז"ל ביומא (דף לה ע"ב) בנסיונו של יוסף הצדיק עם אשת פוטיפר שעשתה הכל כדי שישתכל בה, ואותו צדיק שמר עיניו מלכד ונזהר בזה. ואף על פי שהיה עבד, ובודאי שפעמים הצרך להושיט לאדונתו דברים, לא הסתכל בה. ורמז לזה שתבות "י'ד ל'יד לא ינקה" (452) עולים בגימטריא "עוד יוסף חי" (בראשית מה, כו). שמחמת קדשתו נחשב כחי לעולם ושומר ומסיע ב'יד הצדיקים העומדים בנסיון זה.

ועלה במחשבה לפני עוד לבאר בזה, שהנה דרשו חז"ל בחגיגה (דף ט ע"ב) בפסוק ו'ושבתם וראיתם בין עבד אלקים לאשר לא עבדו' (מלאכי ג, יח) דאינו דומה השונה פרקו מאה פעמים למאה ואחד. וכתב הכלי יקר (פרשת ואתחנן פרק ד פסוק ט) שראשי תבות "עבד אלקים לאשר" הוא בגימטריא מאה ואחת רמז לשונה פרקו מאה ואחת פעמים שהוא עובד אלקים עד כאן. נמצא שעבד ה' נרמז בסך מנין מאה ואחת. והם כנגד שם הטמא 'סמא' משם 'סמא'ל' שגם כן עולים בגימטריא מאה ואחת. ושם זה כל

זמן שלא תתחבר לו האות ל' של סוף שמו הרי הוא סמא שפרושו רפואה, שאינו מזיק ואדרבה עושה רצון הצדיק הכופהו וכמו שאמרו חז"ל (מדרש תנחומא בוכר פרשת בשלח סימן ג) "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו" (משלי טז, ז), אויביו זה יצר הרע וכל גונדא דילה. וכאשר חוטא ומרצה מעות מ'ידו ל'ידה דרשו עליו חז"ל "י'ד ל'יד לא ינקה", שמרצה מעות מ'ידו ל'ידה, מחבר את האות ל' בשם סמ"א היוצא סמא"ל המזיקו. ולכן אמרו בגמרא בבבבכות (דף סא ע"א) אפלו יש ב'ידו תורה ומעשים טובים כמשה רבנו - לא ינקה מדינה של גיהנם. שבמעשה זה משלים את שם סמא"ל השם יצילנו.

ועל דרך זה יש לבאר עוד על אשת הס"מ היא לילי"ת שעקר כחה באות ת', וזהו שאמרו י'ד ל'יד לא ינקה ראשי תבות לילי, והינו שמה חוץ מאות ת' האחרונה. שאות ת"ף במלואה בגימטריא ארבע מאות שמונים, כמנין כחות הטמאה שיש לה. והרמז בזה שהתחיל במעשה זה ברצוי המעות מ'ידו ל'ידה - ומגרה בו את הדבה הרשעית פלונית זו, ואוי לו ואובי לו אם יסים אחד שמה באות ת' שיהיה בבחינת כלי המעשה גומרים, שכן כבר כעת הוא בבחינת לא ינקה אם לא יעשה תשובה, ואם ימשיך לצפות בנשים בודאי שיפול ברשותה, וכמאמר חז"ל (נדרים דף כ ע"א) כל הצופה בנשים סופו בא לידי עברה, וכשיכשול בעברה ישלם אות ת' בשמה להקשר בו ולהדבק בו בר מן ה' יצילנו.

עוד ירמז שמגביר קלפת עמלק שענינה פגם הברית (עין בספר אהבת שלום להגרמ"מ מקוסוב זצ"ל פרשת מקץ עמוד סו) בהסתכלותו, וזהו שאמר "י'ד ל'יד לא ינקה ר'ע" וראשי תבות "לא ינקה ר'ע" עולים בגימטריא 'עמלק' (042).

בא יבא ברנה רמז נוסף, שתבות י"ד י"ד (שהם כנגד המרצה מעות מ'ידו ל'ידה) בגימטריא כ"ח, רמז לפתוב "קול ה' בפח" (תהלים כט, ד) ובמקום לעבד את ה' בכ"ח, הלך ורצה מעות מ'ידו ל'ידה והוסיף בתבת כח אות ל', ויצאה תבת "כלח" שפרושה זקנה שנקאמר "תבוא בכלח אלי קבר" (איוב ה, כו) שבעת הזקנה תבוא אל הקבר (מצודת דוד שם), והרודף אחר הנשים זקנה קופצת עליו (עין שפת דף קנב ע"א) ועוד שאר מרעין בישין, וזה מלכד ענשו לעולם הבא.

ירמז עוד למה שכתב הגאון הקדוש רבי חיים פלאגי זצ"ל בכף החיים (סימן יג אות כג) וזה לשונו, כתבו גורי האר"ז"ל זיע"א דארבע פעמים כ"ח יש לכוון בקדישו, ובפעם השלישית שהוא גימטריא פ"ד יכוון לתקון הוצאת זרע לבטלה. והינו דבפסוק 'ועתה יגדל נא פח ה'" (במדבר יד, יז) יש כ"ח אותיות. והשנית כשתצרך שמונה תבות מפסוק זה עם עשרים תבות הקדיש מ'יתגדל' עד 'שמה' הרי כ"ח, השלישית תבות 'הא שמה

רבא' עד 'עלמ'א' כ"ח אותיות, והרביעית מ'יהא שמה רבא' עד 'בעלמא' כ"ח תבות. עד כאן. וכמה שאמר ששלוש פעמים כ"ח יעלו לפ"ד שהוא תקון להוצאת זרע לבטלה, ירמז שסופי תבות "יד' ליד' לא' ינקה' רע" עולים בגימטריא פ"ד [שור וראה שכיוצא בזה באר בספר דברי יצחק וינגרטן עמוד קו אות פד. עין שם]

גם לרבות רמז נוסף שתבות י"ד יחד יעלו לתבת ידיד, והשומר בריתו נקרא ידיד ה' וכמו שאנו אומרים בכרכת המילה "אשר קדש ידיד מבטן". ועוד. והמרצה מעות מידו לידה מפסיד הידידות הזו.

עוד יתבאר באמרו "יד ליד לא ינקה" שתבות "יד ליד" יעלו בגימטריא ח"ן ירמז למאמר שלמה המלך ע"ה באמרו "שקר הח"ן והכל היפי" וכן זה שגלכד בו על ידי שמרצה מעות מידו לידה, יזכר ששקר הוא ואחריתו עדי אובד. והשקר אין לו רגלים (אוצר המדרשים אייזנשטיין רבי עקיבא עמוד 424).

עוד חשבתי לבאר בסיעתא דשמיא על פי מה שכתב הגאון הקדוש רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל בספרו מעגלי צדק (עמוד תסו) שתבת 'חוטאים' בגימטריא ע"ו עם ב' הכוללים. עין שם. והנה סופי תבות "יד' ליד' לא' ינקה' רע" עולה גם כן בגימטריא ע"ו, שהיא כתבת 'חוטאים' בצרוף ב' החוטאים האיש והאשה, שכן בודאי שגם האשה שנגרמה התקלה על ידה נקראת חוטאת, ולא עכברא גנב אלא חורא גנב (גטין דף מה ע"א), ובדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (מכות דף י ע"ב) והבא להטמא פותחין לו (שבת דף קד ע"א). ה' יצילנו.

עוד יתבאר על פי מה שכתב רש"י (במשלי שם) לפרש הכתוב "יד ליד לא ינקה" כלומר מיד הקב"ה לידו תבא לו שכר פעלתו, ולא ינקה מן הרעה אשר עשה. עד כאן. ועל פי רש"י הפסוק כביכול אומר 'מיד ליד לא ינקה'. והרמז בזה שתבות 'מיד ליד' עולים בגימטריא צ"ח כמנין צ"ח קללות הכתובות בתורה כענש לרשעים, וזהו שאמר כאן לא ינקה ה' יצילנו.

עוד יש לדרש ולרמז בפסוק זה "יד ליד לא ינקה" שתבת יד במלואה (יו"ד דל"ת) עולה בגימטריא תנ"ד וכמלוי האותיות שבתבת לב (למ"ד ב"ת, ועין בספר מחשוף הלבן פרשת נח עמוד פ במה שכתב בזה) ורמז לזה שהכל תלוי בלב אם בלבו מחשבות און להנות ממראה ולכן נתן לה מעות מידו לידה לא ינקה, אך אם טרוד במלאכתו ועוסק במעשיו ועושהו כן אין לחש.

ויהי רצון שבזכות י"ד פרושים אלו תשוב ידי כבראשונה לרפואתה השלמה ואוכל לתפקד בה כהוגן יחד עם כל גופי אמן.